

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΦΙΛΙΠΠΩΝ, ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ & ΘΑΣΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ 1 – 654 03 ΚΑΒΑΛΑ,

+30-2510-223.141, +30-2510-223.283, metropolit@imfnth.org,

<http://www.im-philippon.gr/>

ἀριθμ. πρωτ.: 323.-

Ἐν Καβάλα τῆ 23^η Μαρτίου 2026.-

**ΠΟΙΜΑΝΤΟΡΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ
ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΦΙΛΙΠΠΩΝ, ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΘΑΣΟΥ κ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΩΤΗΡΙΟΝ ΣΤΑΥΡΩΣΙΝ ΤΟΥ ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΥΡΙΟΥ
ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ**

Πρὸς τὸν ἱερὸ Κλῆρο

καὶ τὸν εὐσεβῆ λαὸ

τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου

ΕΝΤΑΥΘΑ

«Υἱὲ τῆς Παρθένου, Θεὲ τῆς Παρθένου καὶ Δημιουργὲ τοῦ κόσμου, δικό σου τὸ πάθος καὶ τὸ βάθος τῆς σοφίας. Σὺ γνωρίζεις αὐτὸ πὺ ἦσουν καὶ αὐτὸ πὺ ἔγινες. Σὺ τὸ θέλησες νὰ πάθης καὶ καταδέχθηκες νὰ ἔλθης νὰ σώσης τοὺς ἀνθρώπους. Σὺ τὰ δικά μας κρίματα σὰν Ἀμνὸς σήκωσες ἐπάνω σου. Σὺ αὐτὰ τὰ κρίματα τὰ θανάτωσες μὲ τὴν σφαγὴ σου, Λυτρωτῆ, καὶ ὄλους τοὺς ἐλευθέρωσες. Εἶσαι ὁ ἴδιος καὶ ὅταν πάσχεις καὶ ὅταν δὲν πάσχεις. Σὺ εἶσαι πὺ πεθαίνεις καὶ σώζεις. Σὺ ἔδωσες στὴ σεμνὴ τὸ θάρρος νὰ σοῦ φωνάζη : Ὡ Υἱὲ καὶ Θεέ μου»¹.

Ἀγαπητοὶ πατέρες καὶ ἀδελφοί,

Μεγάλῃ Παρασκευῇ, σήμερα, 2026 χρόνια μετὰ ἀπὸ τὴν ἐπὶ τῆς γῆς γέννηση τοῦ Θεανθρώπου Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Μεγάλῃ Παρασκευῇ, σήμερα, καὶ ἡ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἐκκλησία μας, μὲ δέος, μὲ σιωπὴ, μὲ συγκίνηση καὶ ἄπειρη εὐγνωμοσύνη ἀτενίζει τὸ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ μυστήριον τῆς θείας οικονομίας τοῦ ἁγίου Τριαδικοῦ Θεοῦ μας, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Μέσα στὴν ἁγία μας Ἐκκλησία, στὴν ὁποία καὶ ἀνήκομε, ὁ καθένας καὶ ἡ καθεμία, παραμένομε μὲ τὰ δάκρυα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματός μας συγκλονισμένοι, καθὼς ὁ Κύριος τῆς δόξης, ὁ Χριστός, ἀπλώνεται καὶ σταυρώνεται ὡς ὁ χειρότερος κακοῦργος τοῦ κόσμου, παίρνοντας ἐπάνω τὶς ἁμαρτίες ὄλων τῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ τὶς ἐξαφανίσῃ μαζὺ μὲ τὸν θάνατον πὺ προκάλεσαν, πλύνοντας μὲ τὸ ἄχραντον αἷμα τοῦ πληγῆ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, καὶ ἐλευθερώνοντας κάθε ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν αἰωνία καταδίκη. Δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερο ἔγ-

¹ ΙΖ' Οἶκος Κοντακίου ἁγίου Ῥωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ, Εἰς τὸ Πάθος τοῦ Κυρίου καὶ εἰς τὸν θρήνον τῆς Θεοτόκου, Ῥωμανοῦ Μελωδοῦ Ὕμνοι, Ἐκδόσεις «ΑΡΜΟΣ», σελ. 348 - 349 : «Υἱὲ τῆς παρθένου,* Θεὲ τῆς παρθένου* καὶ τοῦ κόσμου ποιητῆ,* σὸν τὸ πάθος,* σὸν τὸ βάθος τῆς σοφίας* σὺ ἐπίστασαι ὁ ἦς καὶ ὁ ἐγένου* σὺ παθεῖν θελήσας* κατηξίωσας ἐλθεῖν ἀνθρώπους σώσαι* σὺ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἤρας ὡς ἁμνός* σὺ ταύτας νεκρώσας τῆ σφαγῆ σου,* ὁ σωτὴρ, ἔσωσας πάντας* σὺ εἰ ἐν τῷ πάσχειν καὶ ἐν τῷ μὴ πάσχειν* σὺ εἰ θνήσκων, σώζων* σὺ παρέσχες τῆ σεμνῇ παρρησίαν κράζειν σοι* Ὁ Υἱὸς καὶ Θεὸς μου».-

κλημα του δημιουργήματος προς τον δημιουργό του, από το ότι οί άνθρωποι και οί συμπατριώτες του Χριστού τον ώδήγησαν στον δια σταυρού θάνατο.

Οί ύμνοι της άγίας και Μεγάλης Παρασκευής οδηγούν κάθε ανθρωπίνη ψυχή σε μοναδικές στιγμές περισυλλογής, σκέψεως και προσευχής, συγκινήσεως και ευγνωμοσύνης, καθώς παρουσιάζουν μπροστά μας, τὰ άγια και σωτήρια και φρικτά πάθη του Κυρίου και Θεού και Σωτήρος ήμων Χριστού, τους έμπυσμούς, τὰ ραπίσματα, τὰ κολαφίσματα, τις ύβρεις, τὰ γέλια, την κατακόκκινη χλαμύδα, τον κάλαμο, τον σπόγγο, τὸ ξύδι, τὰ καρφιά, την λόγχη και προ πάντων τον σταυρό και τον θάνατο, τὰ όποια για έμας με την θέλησή του δέχθηκε να υποστη². Σήμερα, Μεγάλη Παρασκευή, όλο αυτό τὸ θεϊό δράμα εξελίσσεται μπροστά μας, και μάς κατευθύνει στον φρικτό Γολγοθά³.

Ένας από αυτούς τους ύμνους είναι και τὸ ποίημα του άγιου ΡΩΜΑΝΟΥ του Μελωδού⁴, που άκούσαμε στην αρχή του κειμένου αυτού. Ο ποιητής συνθέτει ένα θαυμάσιο ποίημα με θέμα τὸ πάθος του Κυρίου και τον θρήνο της Θεοτόκου Μαρίας. Τοποθετεί μία συνομιλία της Παναγίας μας με τον Υιό και Θεό της, που άφορα στην θλίψη της και στον πόνο της καθώς τον ατενίζει σταυρωμένο, ματωμένο, πονεμένο, μόνο και χτυπημένο, άδικα καταδικασμένο και έτοιμοθάνατο.

Για τὰ γεγονότα του Σταυρού γράφει ο Μέγας ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ, αρχιεπίσκοπος Αλεξανδρείας (298-373 μ.Χ.)⁵: «*Έκρινε, μάλιστα, ο Σωτήρας ότι ήταν καλό να τὰ κάμη*

² Πρβλ. εκ του Συναξαρίου του Όρθρου της άγίας και Μεγάλης Παρασκευής.-

³ Ο Γολγοθάς είναι τοποθεσία στην Ιερουσαλήμ όπου σταυρώθηκε ο Ίησους Χριστός. Κατά τους χρόνους του ήταν βραχώδες ύψωμα βορειοδυτικά της Ιερουσαλήμ και βρισκόταν έξω από τὸ δεύτερο άμυντικό τεῖχος της πόλεως. Σήμερα, ή γενικά παραδεκτή παραδοσιακή τοποθεσία του βρίσκεται περίπου στο κέντρο της πόλης της Ιερουσαλήμ, εντός του Ναού της Αναστάσεως. Η όνομασία Γολγοθάς προέρχεται από έβραϊκό Γολγολεθ (Golgoleth) και αποδίδεται από τους Ευαγγελιστές σαν «Κρανίου Τόπος». Πιθανολογείται ότι ή όνομασία αυτή όφείλεται στη μορφολογία του μικρού ύψώματος. Κατά την έβραϊκή παράδοση σχετικά με την όνοματολογία του Γολγοθά, σε αυτόν τον τόπο είναι θαμμένο τὸ κρανίο του Αδάμ. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι ο Νώε παρέδωσε τὸ κρανίο του Αδάμ στο γιό του, Σήμ, και αυτός στον Μελχισεδέκ. Ο τελευταίος τὸ έθαψε σε αυτόν τον τόπο και γι'αυτό τὸ λόγο τὸ ύψωμα πήρε την όνομασία Κρανίου Τόπος.

[<https://el.wikipedia.org/wiki/Γολγοθάς>]

⁴ Ο άγιος ΡΩΜΑΝΟΣ, ο μελωδός ή ο ύμνογράφος στα λατινικά *Romanus* και στα άγγλικά *Roman* (*Έμεσα ή Δαμασκός, περ. 490 μ.Χ. - Κωνσταντινούπολη, περ. 556*), είναι ένας από τους μεγαλυτέρους ύμνογράφους της Έλληνικής γλώσσας και της χριστιανωσύνης, όνομαζόμενος και «Πίνδαρος» της ρυθμικής ποιήσεως. Αντιση κατά τον 6^ο αιώνα μ.Χ., ο όποιος θεωρείται ως ο χρυσός αιώνας της βυζαντινής ύμνογραφίας. Η κυρία πηγή για τις πληροφορίες της ζωής του προέρχονται από τὰ λειτουργικά βιβλία της έκκλησίας, τὰ όνομαζόμενα «Μηναία». Πέρα όμως, από αυτά, τὸ όνομά του αναφέρεται μόνο από δύο (2) άλλες άρχαιες πηγές. Η μία είναι ο ποιητής του 8^{ου} αιώνας μ.Χ. άγιος Γερμανός, και ή άλλη ή «Σούδα» ένα έλληνικό λεξικό του 10^{ου} αιώνας μ.Χ., όπου άποκαλείται «Ρωμανός, ο μελωδός». Από αυτές τις λίγες πληροφορίες γνωρίζομε ότι γεννήθηκε από έβραϊκή οικογένεια είτε στην Χόμς είτε στην Δαμασκὸ της Συρίας. Βαπτίσθηκε σε πολύ μικρή ήλικία, ίσως και οί γονείς του να είχαν γίνει χριστιανοί, αυτό όμως δεν είναι γνωστό. Έχοντας μετακομίσει στην Βηρυτό, χειροτονήθηκε εκεί διάκονος, στην έκκλησία της Αναστάσεως. Αργότερα μετεκόμισε στην Κωνσταντινούπολη κατά την βασιλεία του αυτοκράτορα Αναστασίου Α' (491-518 μ.Χ.) ή του Αναστασίου Β' (713-716 μ.Χ.). Έκει ύπηρέτησε ως νεωκόρος στην άγια Σοφία, διαμένοντας μέχρι τὸ τέλος της ζωής του στο μοναστήρι της Θεοτόκου, όπου και ένταφιάσθηκε δίπλα στον άπόστολο άγιο Άνανία. Σύμφωνα με την παράδοση έγραψε χιλίους (1000) ύμνους. Σήμερα, στα σχετικά χειρόγραφα σώζονται περίπου 80 - 100 από αυτούς. Ο πιο γνωστός και ο πιο σημαντικός στο είδος του είναι τὸ κοντάκιο της έορτής των Χριστουγένων «ή Παρθένος σήμερα».

[https://el.wikipedia.org/Ρωμανός_ο_Μελωδός]

⁵ Ο άγιος και μέγας ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ (περ. 298 - 2 Μαΐου 373 μ.Χ.) ήταν αρχιεπίσκοπος Αλεξανδρείας. Τιμάται ως άγιος από την Όρθόδοξη Έκκλησία, την Κοπτική, την Ρωμαιοκαθολική, τις Λουθηρανικές και τις Άγγλι-

ὅλα αὐτά, ὥστε οἱ ἄνθρωποι, ἀφοῦ ἀγνόησαν τὴν πρόνοιάν του γιὰ τὰ πάντα καὶ δὲν κατενόησαν μέσῳ τῆς κτίσεως τὴν Θεότητά του, νὰ ἀναβλέψουν ἔστω καὶ ἀπὸ τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα ἐπιτελοῦσε μὲ τὸ σῶμα του, καὶ μέσῳ αὐτοῦ νὰ ἐννοήσουν τὸν Πατέρα, ἀναλογιζόμενοι, ὅπως προηγουμένως εἶπα, τὴν πρόνοιάν του γιὰ τὰ πάντα. Διότι, ποιός, ἀφοῦ εἶδε τὴν ἐξουσία του ἀπέναντι στοὺς δαίμονες, ἢ εἶδε τοὺς δαίμονες νὰ ὁμολογοῦν ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Κύριός τους, θὰ ἔχη ἀκόμη ἀμφιβόλους λογισμοὺς ἐὰν αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ δύναμη; Διότι καὶ τὴν κτίση δὲν τὴν ἔπλασε ἔτσι ὥστε νὰ σιωπᾶ, ἀλλὰ τὸ πιὸ θαυμαστὸ εἶναι ὅτι καὶ στὸν θάνατο καὶ μάλιστα σὲ αὐτὸ τὸ τρόπαιο πού ἔστησε κατὰ τοῦ θανάτου, ἐννοῶ, βεβαίως, τὸν σταυρό, ὅλη ἡ κτίση ὠμολογοῦσε ὅτι αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἦταν βέβαιο ὅτι πάσχει σωματικῶς, δὲν εἶναι ἀπλῶς ἄνθρωπος, ἀλλὰ Υἱὸς Θεοῦ καὶ Σωτήρας τῶν πάντων. Διότι ὅταν ὁ ἥλιος σκοτίσθηκε καὶ ἡ γῆ ἐσειέτο καὶ τὰ βουνὰ σχίζονταν, ὅλοι τρόμαξαν. Αὐτὰ ἀπεδείκνυαν ὅτι ὁ Χριστὸς μὲν πού εὕρισκόταν ἐπάνω στὸ σταυρὸ εἶναι Θεός, καὶ ὅτι ὅλη ἡ κτίση εἶναι δούλη του καὶ μὲ τὸν φόβο τῆς μαρτυροῦσε τὴν παρουσία τοῦ Δεσπότη. Ἔτσι, λοιπόν, ὁ Θεὸς Λόγος μὲ τὰ ἔργα του, ἐφάνέρωσε τὸν ἑαυτό του στοὺς ἀνθρώπους»⁶.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἅγιος **ΙΩΑΝΝΗΣ ὁ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ**⁷ τὸν 8^ο αἰῶνα μ.Χ. στὸν περίφημο Λόγο του στὴν ἀγία Παρασκευὴ καὶ στὸν Σταυρό, γράφει μεταξὺ τῶν ἄλ-

κανικὲς ἐκκλησίες. Ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τοὺς τέσσερις ἁγίους Πατέρες τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πού φέρουν τὸν τίτλο «Μέγας» μαζὺ μὲ τοὺς Ἀντώνιο, Βασίλειο καὶ Φώτιο. Ἀπὸ πολὺ νέος ἔδειξε τὴν πνευματικὴ κλίση του. Σὲ ἡλικία 25 ἐτῶν χειροτονήθηκε διάκονος ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο Ἀλεξάνδρειας ἅγιο Ἀλέξανδρο, τὸν ὁποῖο ἀκολούθησε στὴν Ἀ' ἀγία Οἰκουμενικὴ Σύνοδο τὸ 325 μ.Χ., στὴ Νίκαια τῆς Βιθυνίας. Ἐκεῖ ἀνεδείχθη πρωτεργάτης στὴν καταδίκη τῆς αἰρετικῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀρειοῦ. Τὸ 328 μ.Χ. καὶ σὲ ἡλικία 33 ἐτῶν ἐξελέγη πατριάρχης Ἀλεξάνδρειας. Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, ὁ «στῦλος τῆς ὀρθοδοξίας», ὅπως δικαίως ὠνομάσθηκε διετέλεσε Ἐπίσκοπος γιὰ 46 ἔτη, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 17 τὰ πέρασε στὴν ἐξορία.

[[https://el.wikipedia.org/wiki/ Αθανάσιος_Αλεξανδρείας](https://el.wikipedia.org/wiki/Αθανάσιος_Αλεξανδρείας)]

⁶ ἁγίου Μεγάλου ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, Λόγος Β' «Περὶ Ἐνανθρωπήσεως» : ΕΠΕ Μεγάλου Ἀθανασίου Ἔργα, Τόμ. 1^{ος}, σελ. 274, ⁵⁻²⁴ καὶ 275, ⁷⁻²⁸ : «Ταῦτα δὲ πάντα ποιεῖν τῷ Σωτῆρι καλῶς ἔχειν ἐδόκει, ἵν', ἐπειδὴ τὴν ἐν τοῖς πᾶσιν αὐτοῦ πρόνοιαν ἠγνόησαν οἱ ἄνθρωποι καὶ οὐ κατενόησαν τὴν διὰ τῆς κτίσεως αὐτοῦ θεότητα, κἂν ἐκ τῶν διὰ τοῦ σώματος ἔργων αὐτοῦ ἀναβλέψωσι καὶ ἐννοίαν λάβωσι δι' αὐτοῦ τῆς εἰς τὸν Πατέρα γνώσεως, ἐκ τῶν κατὰ μέρος τὴν εἰς τὰ ὅλα αὐτοῦ πρόνοιαν, ὡς προεῖπον, ἀναλογιζόμενοι, τίς γὰρ ἰδὼν αὐτοῦ τὴν κατὰ δαιμόνων ἐξουσίαν, ἢ τίς ἰδὼν τοὺς δαίμονας ὁμολογοῦντας εἶναι τούτων αὐτὸν Κύριον, ἔτι τὴν διάνοιαν ἀμφίβολον ἔξει, εἰ οὐτός ἐστιν ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ δύναμις; Οὐδὲ γὰρ τὴν κτίσιν αὐτὴν σιωπήσαι πεποίηκεν, ἀλλὰ το γε θαυμαστόν, καὶ ἐν τῷ θανάτῳ, μᾶλλον δὲ ἐν αὐτῷ τῷ κατὰ τοῦ θανάτου τροπαίῳ, λέγω δὴ τῷ σταυρῷ, πᾶσα ἡ κτίσις ὠμολόγει τὸν ἐν τῷ σώματι γνωριζόμενον καὶ πάσχοντα οὐχ ἀπλῶς εἶναι ἄνθρωπον ἀλλὰ Θεοῦ Υἱὸν καὶ σωτήρα πάντων. Ὁ τε γὰρ ἥλιος ἀπεστράφη καὶ ἡ γῆ ἐσειέτο καὶ τὰ ὄρη ἐρρήγνυτο, πάντες κατέπτησον' ταῦτα δὲ τὸν μὲν ἐν τῷ σταυρῷ Χριστὸν Θεὸν ἐδείκνυον τὴν δὲ κτίσιν πᾶσαν τούτου δούλην εἶναι καὶ μαρτυροῦσαν τῷ φόβῳ τὴν τοῦ Δεσπότη παρουσίαν. Οὕτω μὲν οὖν ὁ Θεὸς Λόγος διὰ τῶν ἔργων ἑαυτὸν ἐνεφάνιζε τοῖς ἀνθρώποις».-

⁷ Ὁ ἅγιος **ΙΩΑΝΝΗΣ ὁ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ** (680-755 μ.Χ.) εἶναι ὁ μέγας συλλογίας καὶ ἀποταμιευτὴς τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως. Ἦταν υἱὸς τοῦ ὑπουργοῦ Σεργίου ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν ὑποθέσεων τοῦ χαλιφάτου, Ἐσπούδασε ὑπὸ τὸν διδάσκαλο Κοσμᾶ, καὶ ἀνέλαβε στὴ συνέχεια καὶ αὐτὸς παρόμοιο ἀξίωμα γιὰ νὰ τὸ ἀνταλλάξῃ ἀργότερα μὲ τὸ μοναχικὸ ἔνδυμα. Μαζὺ μὲ τὸν θετὸ του ἀδελφὸ Κοσμᾶ ἀνεχώρησε στὴν Μονὴ ἁγίου Σάββα, πιθανῶς πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς εἰκονομαχίας, ἀφοῦ προηγουμένως μὲ τὴν προτροπὴ τοῦ Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων Ἰωάννη τοῦ Ε' χειροτονήθηκε διάκονος καὶ πρεσβύτερος. Δὲν εἶναι βέβαιος ὁ χρόνος τοῦ θανάτου του καὶ μόνον ὑποθετικὰ μπορεῖ νὰ τοποθετηθῇ ὀλίγο μετὰ ἀπὸ τὴν εἰκονομαχικὴ σύνοδο τοῦ 754 μ.Χ., τῆς ὁποίας ἡ σκληρότητα τῶν ἐκφράσεων ἐναντίον του δείχνει ὅτι εἶχε κατανοηθῆ πλήρως ἡ σημασία τῆς προσωπικότητός του. «Μανσοῦρ τῷ κακωνύμῳ καὶ σαρακηνόφρονι ἀνάθεμα' τῷ εἰκονολάτρῃ καὶ φαρσογράφῳ Μανσοῦρ ἀνάθεμα», αὐτὰ εἶχαν γράψῃ γι' αὐτόν. Ἡ οικογενειακὴ κατάστασή του προσδιώρισε καὶ τίς σπουδές του. Ὁ πατέρας του ἐξηγόρασε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ αἰχμαλώτου μοναχοῦ καὶ ἀρίστου διδασκάλου ἀπὸ τὴν Νότια Ἰταλία, τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Σικελοῦ, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τὴν ἐκπαίδευσή του στοὺς βασικοὺς τομείς τῆς γνώσεως, δηλαδὴ τὴν ἀριθμητικὴν, τὴν γεωμετρίαν, τὴν μουσικὴν, τὴν ἀστρονο-

λων : «Ἔβαλαν μαζί του καὶ ἄλλους δύο κακούργους. Ἔχει φθάσει ὁ λόγος μου στὴν ἑνδεκάτη ὥρα τῆς ἡμέρας, γιὰ νὰ μὴν ἐξαντλήσῃ κάποιος τὴν ὑπομονή του. Καὶ θὰ ἤθελα, βέβαια νὰ παρατρέξω τὴν ἱστορία, ἐπειδὴ σὰς τὴν ἔχω διηγηθεῖ πολλές φορές, βλέπω ὁμως τὸν ληστή νὰ μὲ παρασύρῃ συνεχῶς. Καὶ δὲν εἶναι παράξενο ἄφου παρεβίασε καὶ τὴν πόρτα τοῦ παραδείσου, μεταβάλλοντας τὴν τέχνη του σὲ σωτηρία. Στεκόταν στὸν σταυρὸ ὁ ἄμνος καὶ δύο λύκοι ἄλλὰ ἐνῶ ὁ ἕνας λύκος ἔμεινε σταθερὸς στὴ γνώμη του, ὁ ἄλλος ἄλλαξε καὶ εἶπε ἄμνησθητί μου, ὅταν ἔλθῃς στὴ βασιλεία σου. Ὡ, δύναμη τοῦ Ἰησοῦ! Ὁ ληστής γίνεται τώρα προφήτης, πού κηρύττει ἀπὸ τὸν σταυρὸ ἄμνησθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς στὴ βασιλεία σου. Τί βλέπεις, ληστή, στὸν βασιληᾶ; Ραπίσματα, ἐμπυτσομοῦς, καρφιά καὶ σταυρὸ καὶ τὰ περιπαίγματα τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν στρατιωτῶν τὴν λόγχη πού τώρα ξεγυμνῶνεται. Δὲν βλέπω, λέγει, τὰ φαινόμενα ἄλλοι βλέπω τοὺς ἀγγέλους νὰ στέκουν ὀλόγυρα, τὸν ἥλιο νὰ φεύγῃ, τὸ καταπέτασμα νὰ σχίζεται, τὴν γῆ νὰ τρέμῃ, τοὺς νεκροὺς νὰ ἐτοιμάζονται νὰ βγοῦν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς πού δέχεται ὄλους καὶ τοὺς προφήτες πού ἦλθαν τὴν ἑνδεκάτη ὥρα σὰν ἐργάτες, δίνοντας τὸ ἴδιο δηνᾶριο, τοῦ λέγει ἄμνησθητί μου, ὅτι σήμερον θὰ εἶσαι μαζί μου στὸν παράδεισο. Ἐγὼ σὲ ἔβγαλα, ἐγὼ θὰ σὲ ξαναβάλω μέσα, ἐγὼ πού ἔκλεισα τίς πόρτες τοῦ παραδείσου καὶ τίς ἀσφάλισα μὲ τὴν πυρίνη ρομφαία. Ἄν δὲν βάλω μέσα ἐγὼ κάποιον, μένουν οἱ πόρτες κλεισμένες. Ἔλα ληστή, λήστεψες τὸν διάβολο ἄμνησθητί μου, πῆρες στεφάνι νίκης ἐναντίον του ἄμνησθητί μου, εἶδες ἕνα ἄνθρωπο καὶ τὸν προσεκύνῃς ὡς Θεό ἄμνησθητί μου, πέταξες τὰ παλῆα σου ὄπλα καὶ πῆρες τὰ ὄπλα τῆς πίστεως. Ἐνῶ γίνονταν αὐτὰ καὶ ὄλα ἀγιάζονταν, ὁ ἥλιος ἀπὸ τὸν αἰθέρα, τὸ ξύλο ἀπὸ τὰ φυτὰ, ἡ χολὴ ἀπὸ τὰ ζῶα, ὁ ἀδιαίρετος χιτώνας ἀπὸ τὰ ὑφάσματα, ἡ πορφυρὴ στολὴ ἀπὸ τὴν θάλασσα, ἡ λόγχη καὶ τὰ καρφιά ἀπὸ τὰ μέταλλα καὶ τὸ σίδηρο, καὶ ἡ δίδυμη πηγὴ αἵματος καὶ νεροῦ πού ἀνέβλυσε, ὁ Σωτήρας ἔκαμε τὸ ἰδικό του. Πατέρα μου, συγχώρησε τὴν

μία, τὴν ῥητορική, τὴν φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνα καὶ τοῦ Ἀριστοτέλη, καὶ ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὸν πατέρα του κατέστη καὶ θετὸς ἀδελφός του. Ἦταν εἰκονόφιλος καὶ ἐπολέμησε μὲ σφοδρότητα τοὺς εἰκονομάχους αὐτοκράτορες Λέοντα τὸν Γ' τὸν Ἰσαυρο καὶ τὸν υἱὸ τοῦ Κωνσταντίνου τὸν Ε' τὸν Κοπρώνυμο. Γράφοντας ἐπιστολὲς ἐζητοῦσε ἀπὸ τὸν λαὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ τιμᾶ τίς ἱερὲς εἰκόνες. Αναφέρεται, στὴν παράδοση, ὅτι ὁ Λέων ὁ Γ' διέταξε νὰ μιμηθοῦν τὰ γράμματα τοῦ Ἰωάννη καὶ νὰ στείλουν στὸν χαλίφη πλαστὴ ἐπιστολή του, μὲ τὴν ὁποία νὰ φέρεται ὅτι ὁ Ἰωάννης προσέφερε (δηθεῖν) τὴν Δαμασκὸ στὸν Βυζαντινὸν. Ὁ Χαλίφης ἐπέισθη καὶ τοῦ ἔκοψε τὸ δεξιὸ χερὶ ἀπὸ τὸν καρπὸ, τὸ ὁποῖο ὁμως μὲ τὴν προσευχὴ του πρὸς τὴν Παναγία (πού ἀποκαλεῖται σήμερον Τριχεροῦσα) γιατρευθῆκε θαυματουργικά. Τότε λέγεται ὅτι συνέθεσε τὸν πρῶτο εἰσμὸ τοῦ κανόνος τοῦ α' ἤχου «σοῦ ἡ τροπαιοῦχος δεξιά, θεοπρεπῶς ἐν ἰσχύι δεδοξασται». Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός ἀνήκει στὴν χορεία τῶν εὐνοημένων ἐκείνων συγγραφέων, τῶν ὁποίων τὰ ἔργα βρῆκαν καθολικὴ ἀναγνώριση καὶ ἐκτίμηση. Στὴν κοινὴ ἀμφισβήτηση τῆς ὑπάρξεως πρωτοτυπίας στὰ ἔργα του ἀπὸ τοὺς σημερινούς μελετητές, ἐνῶ ἀναγνωρίζονται ἡ μόρφωση καὶ ἡ ἀξία τῆς προσφορᾶς του, μπορεῖ νὰ παρατηρηθῇ ὅτι μεταξὺ τῶν ἔργων του ὑπάρχουν καὶ μερικὰ πρωτότυπα καὶ ὅτι ἡ πρωτοτυπία δὲν εἶναι γνώρισμα μόνον τῆς σκέψεως, ἀλλὰ καὶ τοῦ τρόπου τῆς παρουσιάσεώς της. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο οὐδεὶς ἀρνείται εἶναι ἡ αὐστηρότητα στὴν μεθοδὸ καὶ στὴν διαίρεση. Δαμάζοντας τὸ ὑλικό του, τὸ προσέφερε σὲ μικρὲς ἐνότητες, σὰν νὰ συνέθετε πάντοτε μικρὰ τροπάρια κανόνων. Εἶναι πάντοτε σαφὴς στὴν ἐκφραση καὶ ἔχει ὕψος ἀνθρώπου. Τὰ σφιλόμενα συγγράμματά του εἶναι : ἡ «Πηγὴ Γνώσεως», τὰ «Φιλοσοφικὰ Κεφάλαια», τὸ «Περὶ Αἰρέσεων», ἡ «Ἐκθεσις Ὁρθοδόξου Πίστεως», τρεῖς (3) πραγματεῖες «Περὶ Εἰκόνων», τὰ «Ἰερά Παράλληλα», τὸ μυθιστόρημα «Βαρλαάμ καὶ Ἰωάσαφ», διάφορες «Ὀμιλίαι» κλπ.. Χάρη στὴν εὐγλωττία του ὠνομάσθη «χρυσόρροας», καὶ εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους ποιητὲς καὶ ὑμνογράφους τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἔργο γιὰ τὸ ὁποῖο ὠνομάσθη «μαῖστωρ τῆς μουσικῆς».

(Παναγιώτου Κ. Χρήστου, Ἐκκλησιαστικὴ Γραμματολογία, Πατέρες καὶ Θεολόγοι τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐκδοτικὸς οἶκος Κυρομάνος, Τόμος Β', σελ. 322-327) & [https://el.wikipedia.org/wiki/Ἰωάννης_ο_Δαμασκηνός]

ἀμαρτία τους'. Για ποιούς λέγει τό 'συγχώρησε'; Για τούς Έλληνες, τούς Ιουδαίους, τούς ξένους, τούς βαρβάρους, για όλους γενικά. Μιά φορά τό είπε, και ή πράξη επαναλαμβάνεται συνεχώς. Μήπως είπε μόνο για τούς έχθρούς του τό 'συγχώρησε'; Τό λέγει για κάθε λαό και τό λέγει συνεχώς και όποιος θέλει τό λαμβάνει»⁸.

Για τήν θεόσωμη ταφή του Κυρίου ήμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τό Μέγα Σάββατο τῆς 7^{ης} Ἀπριλίου του 882 μ.Χ., γράφει μεταξύ τῶν ἄλλων, ὁ ἅγιος καί μέγας Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως **ΦΩΤΙΟΣ**⁹ : « Ἀλλά δέν εἶναι τόσο εὐχάριστο, ὅσο τό πάθος πού ἀναβλύζει ἀπάθεια καί ὁ θάνατος πού ἀνθίζει τήν ὠραιότητα τῆς ἀθανασίας. Δέν εἶναι τόσο εὐχάριστο, ὅσο ὁ ἄδης πού του παίρνουν τὰ λάφυρα καί ὁ θάνατος πού νεκρώνεται, οἱ τάφοι πού ἀδειάζουν, καί ἡ ἐξουσία ἐναντίον ὄλων τῆν ὁποία παίρνει ὁ Κύριος μέ τὰ ἀγωνίσματά του. Διότι τό νά κρεμασθῆ σωματικά στό σταυρό αὐτός πού συγκρατεῖ καί ἔχει κτίσει τὰ πάντα καί νά ταφῆ στό λαγούμια τῆς γῆς, νά κατεβῆ στόν ἄδη καί νά συμπεριληφθῆ στόν ἀριθμό τῶν νεκρῶν, εἶναι βέβαια φρικτό καί νά τό ἀκούση κάποιος μόνο, εἶναι φοβερό καί νά τό νοήσουν οἱ ἄγγελοι, ὅπως καί ἀβάσταχτο για ὄλη τήν κτίση νά συμβαίνει, ἔστω καί ἂν εἶναι ἄψυχη. Ἀλλά ὅσο καμμιά ὑπερβολή θάμβους καί φρίκης δέν ἄφησε περιθώριο νά δημιουργηθῆ ἀπό κανενός τόν λογισμό, τόσο σέ ἀνέκφραστο μέγεθος διευρύνεται για ἐμένα ἡ φιλαν-

⁸ ἁγίου **ΙΩΑΝΝΟΥ** του **ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ**, Λόγος Γ' Εἰς τήν ἁγίαν Παρασκευήν καί εἰς τόν Σταυρόν, ΕΠΕ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ Ἔργα, Τόμ. 9, σελ. 92, ¹¹ - 95, ¹⁷ : « Ἦγοντο δέ καί ἄλλοι μετ' αὐτοῦ κακοῦργοι δύο'. Περιήκει γάρ ἡμῖν ὁ λόγος εἰς τήν ἑνδεκάτην ὥραν τῆς ἡμέρας, ἵνα μηδεῖς τήν ἑαυτοῦ ζωὴν ἀπαγορεύσῃ καί ἐβουλόμην μὲν ὑπερβῆναι τήν ἱστορίαν, διὰ τό πολλάκις ἡμῖν εἰρησθαι, ὁρῶ δέ ληστήν αἰεὶ με βιαζόμενον. Καί οὐ μέγα καί γάρ καί παραδείσου θύρας ἐβιάσατο, τήν τέχνην εἰς σωτηρίαν μεταβαλόν. Εἰστήκει ἐπὶ του σταυροῦ ὁ ἄμνός καί δύο λύκοι ἄλλ' ὁ μὲν ἔμεινε ἐπὶ τῆς γνώμης, ὁ δέ μετεβάλλετο. Ἐμνήσθητί μου' λέγων, 'ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου'. Ὡ τῆς δυνάμεως του Ἰησοῦ! Ὁ ληστής ἤδη προφήτης, ἀπό σταυροῦ κηρύσσων' ἠμνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου'. Τί γάρ ὁρᾷς βασιλέως, ὦ ληστή; Ῥαπίσματα, ἐμπύσματα, ἦλους, καί ξύλον, καί τὰ Ἰουδαίων σκώματα, καί ἤδη τήν λόγχην τῶν στρατιωτῶν γυμνουμένην. Ἀλλ' οὐχ ὁρῶ, φησί, τὰ φαινόμενα' ἄγγελους περιστάτας ὁρῶ, ἥλιον φεύγοντα, καί καταπέτασμα ῥηγνύμενον, τήν γῆν τρέμουσαν, νεκρούς φεύγειν μελετώντας. Ἰησοῦς δέ ὁ πάντας δεχόμενος, καί τούς περὶ τήν ἑνδεκάτην ὥραν ἐλθόντας προφήτας, ὡς ἐργάτας, τό αὐτό δούς δηνάριον. Ἄμην, ἄμην λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ'. Ἐγὼ σε ἐκβαλὼν, ἐγὼ σε εἰσάγω, ὁ τὰς θύρας του παραδείσου κλείσας, ὁ ῥομφαία πυρίνη τειχίσας. Ἄν ἐγὼ μὴ εἰσάγω, μένουσιν αἱ θύραι κεκλεισμένα. Δεῦρο, ὦ ληστή, τὸν διάβολον ληστεύσας, καί κατ' αὐτοῦ στεφανωθεῖς, ἄνθρωπον ἰδὼν, καί Θεὸν προσκυνήσας, τὰ μὲν πάλαι ῥίψας ὄπλα, τὰ δέ τῆς πίστεως ἀναλαβόν. Τούτων δέ οὕτως ἐχόντων καί πάντων ἁγιαζομένων, ἐκ μὲν αἰθέρος, ἡλίου, ἐκ δέ φυτῶν, ξύλου, ἐκ δέ ζώων, χολῆς, ἐκ δέ ὑφασμάτων, χιτῶνος ἀδιάρρηκτου, ἐκ δέ θαλάσσης, πορφύρας στολῆς, ἐκ δέ μετάλλου καί σιδήρου, λόγχης καί ἡλων, καί διδύμων πηγῶν αἵματος καί ὕδατος προχυθέντων, ὁ Σωτὴρ τό ἑαυτοῦ ἐποίει' Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς τήν ἀμαρτίαν'. Τίσιν ἄφες; Ἕλλησιν, Ἰουδαίοις, ξένοις, βαρβάρους, πᾶσιν ἀπλῶς. Ἄπαξ γάρ εἶπεν, καί αἰεὶ τό ἔργον τελείται. Μὴ γάρ ἐπὶ τῶν πολεμίων μόνον εἶπεν, ἄφες; Καθ' ἕκαστον ἔθνος λέγει, καί αἰεὶ λέγει, καί ὁ βουλόμενος λαμβάνει».

⁹ Ὁ ἅγιος **ΦΩΤΙΟΣ** ὁ Μέγας (Κωνσταντινούπολη, 820 - 6 Φεβρουαρίου 893) διετέλεσε Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τό 858 ἕως τό 867 καί ἀπὸ τό 877 ἕως τό 886. Θεωρεῖται ὡς μία ἀπὸ τίς σημαντικότερες μορφές τῆς ἐν γένει ἱστορίας του Βυζαντίου καί του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Ἦταν ἐπίσης ἓνας ἀπὸ τούς σημαντικότερους λογίους του μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καθοριστικώτατη ὑπῆρξε καί ἡ ἐμπλοκή του στίς πολιτικές ὑποθέσεις τῆς αὐτοκρατορίας, δεδομένου ὅτι συνέβαλε στή διαμόρφωση τῶν σχέσεων τῆς αὐτοκρατορίας μὲ ξένους λαούς διὰ του ἱεραποστολικοῦ ἔργου του (π.χ. μὲ τὸν ἐκχριστιανισμό τῶν Βουλγάρων) ἀλλὰ καί ἄφησε ἔντονο τό ἀποτύπωμά του στήν πολιτική θεωρία τῶν Βυζαντινῶν. Σημαντικώτατη ὡς πρὸς τό πρῶτο ὑπῆρξε ἡ Ἐπιστολή του πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῶν Βουλγάρων Βόρις-Μιχαὴλ καί ὡς πρὸς τό δεύτερο ἓνα «κάτοπτρο ἡγεμόνος» πού συνέγραψε μὲ τίτλο «Κεφάλαια Παραινετικά» καί ἀποδέκτη τὸν μαθητὴ του Λέοντα τὸν ΣΤ' τὸν Σοφὸ. Ανακηρύχθηκε ἅγιος τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καί ἡ μνήμη του τιμᾶται στίς 6 Φεβρουαρίου. Εἶναι, ἐπίσης, ὁ προστάτης ἅγιος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καί τῆς ἱστορικής πόλης τῆς Βεργίνας.

[https://el.wikipedia.org/wiki/Άγιος_Φώτιος_ο_Μέγας]

θρωπία και ἡ πρόνοιά του. Καὶ γκρεμίζεται βέβαια τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ καὶ ὁ ἠνίοχος τῆς ἡμέρας ὁ ἥλιος βυθίζεται σὲ πολὺ σκοτάδι, καὶ ἡ γῆ κατασειέται τρομαγμένη, καὶ ἀλλάζουν τὴν ὄψη τους σύμφωνα μὲ τὴν σκυθρωπότητα τοῦ πάθους. Ἀλλὰ καὶ οἱ τάφοι ποὺ ἐγκυμονοῦν τοὺς νεκροὺς καταλαμβάνονται ἀπὸ τοὺς ὀδυνηροὺς πόνους τοῦ τοκετοῦ, καὶ τὰ βασίλεια τοῦ ἄδη ἀδειάζουν καὶ καταργοῦνται λαφυραγωγημένα ἀπὸ τὴν δύναμη ἐκείνου ποὺ ἔπαθε, καὶ τὸ ἀνθρώπινο γένος, αὐτὸ ποὺ ἦταν σκοπὸς τοῦ Κυρίου καὶ γιὰ τὸ ὁποῖο ὑπέμεινε καὶ τὰ πάθη καὶ τὸν θάνατο, ἀπαλλάσσεται ἀπὸ ἐκείνη τὴν ὀδυνηρὴ καὶ παλαιὰ τυραννία»¹⁰.

Ἀγαπητοί μου καὶ ἀγαπητές μου,

Ἡ τραγικὴ κατάσταση, στὴν ὁποία εὐρίσκεται ἡ ἀνθρωπότητα, μέσα στὰ σύννεφα τῶν πολέμων καὶ τῆς καταστολῆς κάθε προσπαθείας ποὺ ἐνώνει καὶ ὀδηγεῖ στὴν εἰρήνη καὶ στὴν χαρὰ, μᾶς ὀδηγεῖ στὸ ὅτι ὑφίσταται μεγάλη ἀνάγκη νὰ προσκυνήσωμε ταπεινὰ τὸν Ἐσταυρωμένο, Παθόντα καὶ Ταφέντα Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό, καὶ μὲ μετάνοια καὶ συναίσθηση τῆς ἁμαρτωλότητός μας νὰ τὸν παρακαλέσωμε νὰ μᾶς συγχωρήσῃ καὶ νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ ἐνωμένους μέσα στὴν ἀγία μας Ἐκκλησία, στὴν αἰωνία βασιλεία του.

Εὐχέτης πρὸς τὸν Σταυρωθέντα,

Παθόντα καὶ Ταφέντα ὑπὲρ ἡμῶν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

φ. Φιλίππων, Νεαπολεως καὶ Θαῶν
Στεφάνος

✠ Ο ΦΙΛΙΠΠΩΝ, ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ & ΘΑΣΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΣ

¹⁰ Ἁγίου ΦΩΤΙΟΥ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Ὁμιλία ΙΑ' λεχθεῖσα τῷ Μεγάλῳ Σαββάτῳ [7-4-882 μ.Χ.], ΕΠΕ Ὁμιλία Α'-ΙΘ', τόμος 12^{ος}, σελ. 290, 12 – 293, 3 : «Ἄλλ' οὐχ οὕτως ἡδύ, ὡς πάθος βλύζον ἀπάθειαν καὶ θάνατος ἀθανασίας ἀνθῶν ὠραιότητα' οὐχ οὕτως ἡδύ, ὡς ἄδης σκυλευόμενος καὶ νεκρούμενος θάνατος, τάφοι κενούμενοι, καὶ τὸ κατὰ πάντων κράτος ὁ Δεσπότης οἰκείους ἀγωνίσμασιν ἀναδούμενος' τὸ μὲν γὰρ τὸν συνοχέα καὶ ποιητὴν τῶν ἀπάντων σταυρῶ σαρκὶ κρεμασθῆναι καὶ ταῖς τῆς γῆς ἐνταφῆναι λαγόσι καὶ εἰς ἄδου φοιτῆσαι καὶ νεκροῖς συναριθμηθῆναι φρικτὸν μὲν ἔστιν καὶ ἀκοῆ λαμβανόμενον, φοβερὸν δὲ καὶ ἀγγέλοις ἐννοούμενον, ἀστεκτον δὲ καὶ συμπάση κτίσει, κἂν ἄψυχος ἦ, ἐνεργούμενον' ἀλλ' ὅσῳ θάμβους καὶ φρίκης οὐδεμίαν ὑπερβολὴν οὐδὲ λογισμῶ πλασθῆναι τινὶ καταλέλοιπεν, ἐπὶ τοσοῦτον ἔμοι τὰ τῆς φιλανθρωπίας καὶ προνοίας εἰς ἄφατον ἀνευρύνεται' καὶ ῥήγνυται μὲν τὸ τοῦ ναοῦ καταπέτασμα, καὶ σκότῳ πολλῶ βαπτίζεται ὁ τῆς ἡμέρας ἠνίοχος ἥλιος, καὶ γῆ τρομάσσοσα κατασειέται, τῷ σκυθρωπῷ τοῦ πάθους συναλλοιούμενα, ἀλλὰ καὶ τάφοι τοὺς νεκροὺς ἐγκυμονοῦντες ὠδίνουσι, καὶ τὰ τοῦ ἄδου κενοῦται καὶ καταργεῖται βασίλεια τῷ τοῦ παθόντος κράτει λαφυραγωγούμενα, καὶ τὸ ἀνθρώπινο γένος, ὅπερ ἦν σκοπὸς τῷ Δεσπότη καὶ δι' ὃν καὶ πάθη καὶ θάνατον ἠνεγκε, τῆς πικρᾶς ἐκείνης καὶ παλαιᾶς τυραννίδος ἀπαλλάσσεται».-